

• MONICA WIESLER

Teater — põrgu — elamisviis

MONICA WIESLER: Sündinud Viinis. Esimene lavakogemus viieaastaselt. Balletiõpingud Grazi ooperiteatris. Hiljem sama teatri balletitrupi solist. Esinemised ja enesetäiendamine Lõuna-Ameerikas, USA-s, Viinis. 1980. aastate lõpus Brasiilias.

Tantsijakarjäär vahetus koreograafi ametiga. 14 aasta jooksul 84 tantsuseadet. Koreograafitööd Münchenis, Hamburgis, Berliinis, St. Pöltenis, Viinis, Badenis, Pariisis, Teheranis.

Opereti, revüü, klassikalise muusikali lavastaja Badeni linnateatris. Paari kümne eduka lavastuse järel töö Viini Volksoper'is. Vabakutselisena lavastanud mitmel pool maailmas.

10 aastat populaarset teleshowd 1920.–50. aastate muusikastaaridest.

Viimane töö: Estonia Teatris J. Straussi operett "Viini veri".

Esimese naislavastajana suurtes muusikateatrites

Olite esimene naislavastaja Austria muusikateatris, esimene naisrežissöör Viini Volksoperis. Kuidas võttis teatri kollektiiv Teid vastu?

Mulle püüti tekitada probleeme. Nii mõnigi uskus, et naine ei tule suures teatris toime. Paari lavastuse järel pidid nad aga tunnistama, et olid mind alahinnanud.

Tegelikult on *Volksoper* tõeline põrgu! Seal on väga mõjukad majasised grupeeringud, pidin igal sammul int-

rigaanide vastu võitlema. *Volksoper*isse tööle minnes olin täiesti üks, mul ei olnud oma ringi, kellele toetuda. Selline tööstiil on aga väga kurnav ja juba mitmeid aastaid vastan ma nende ettepanekutele eitavalt.

Maailma tipplavastajad moodustavad suletud ringi, kuhu pääsemiseks vist andest üksi ei piisa?

Lavastajate ring on tõepoolest suletud. Reeglina teenib lavastaja tohutu hulga raha, mis otsustab kogu suhetesüsteemi. Kes siis sooviks enda kõrvale konkurenti!

Võib ju olla parim,

andekaim lavastaja, aga kui teravad küünarnukid puuduvad, ei õnnestu iial läbi murda. Minu lugu on mõnes mõttes erandlik — teravaid küünarnukke mul pole, pean nende olemasolu alati teesk-
lema.

Sattusin nende sekka tänu sellele, et operett ei ole lavastajate seas populaarne. Operetis võib tuua kuulsust küll trupile, isiklik edu jääb aga selle varju.

Mis sundis vahetama koreograafi ameti muusikateatri lavastaja elukutse vastu?

Koreograafina puutusin kokku muusikateatri lavastajatega, kelle kohta võib julgelt öelda, et nad on ebakompetentsed. Neid oli palju. Rääkisin sel teemal ühe mäendžeriga ja väitsin, et minu tulemus võiks olla parem. Ta innustas proovima.

Muidugi olen kohanud ka mitmeid häid koreograafe, kuid ükski neist pole huvitunud opereti liikumisseadetest. Operett on ülimalt keeruline, inimesed aga samavõrd mugavad. Pealegi ei tunne suurem osa koreograafe operetti, nad teevad "midagi", jõudmata muusikateatri olemusele lähedalegi.

Nii otsustasin — parem teen algusest lõpuni kõik ise.

Juba esimest lavastust saatis märkimisväärne edu. Al-

gul valmistasin ette ühe lavastuse aastas, siis kaks, kolm, aga mitte rohkem. Praegu ei tee ma üle kahe.

Ei ole veel kohanud oma meeskonda

Armastate töötada üksi? Tegelikult meeldiks mulle omada meeskonda, kuid tänaseni ei ole vist kohanud õiget. Kui dirigent räägib üht, kunstnik teist, kostümeerija kolmandat... Selline suhtumine mulle ei meeldi.

Kogu töö peab toimuma üheainsa tervikmõttena. Kui igaüks on oma ala meister, ei tähenda veel, et peaks tulema hea lavastus. Kogu lavastuse eest vastutada käib ühele inimesele peaaegu üle jõu, kuid ainult nii on lavastajal toimuva üle täielik kontroll.

Kas Estonia Teatri puhul võib rääkida meeskonnast?

Estonia Teatris on suurepärase meeskond — Eldor Renter on täiuslik, Paul Mägi suurepärase, väga ühtne ansambel. Ka Viinis olen vahel kogunud sarnast koostööd, kuid miskipärast muudetakse seal meeskonda peaaegu igaks lavastuseks. Kunagi ei tohiks unustada elutarkust: "Ära iial muuda võidumeeskonda."

Alati peab olema võimalus öelda: "Ei."

Olete vabakutseline.

Üks põhjus, miks otsustasin olla vabakutseline, oli *Volksoper*. Ei tahtnud töötada kohas, kus mitmed asjad olid mulle kui lavastajale vastuvõetamatud.

Vabakutselisus tähendab võimalust öelda *ei*. Olen seda teinud enda jaoks päris palju, umbes kümnel korral.

Lavastamist peetakse meeste ametiks...

... ja kui naine seda töö teeb, peab ta olema meestest parem. Näiteks kui naine on vihane, peetakse teda hüsterikuks... Meest mitte.

Seega peab tööprotsessile ja inimestele lähenema teisiti. Naislavastaja tähendab säravat isiksust, sarmi, emalikkust. Ta peab olema sõber — ei mingil juhul aga *girlfriend!* Iga olukord tuleb pöörata kalvalt enda kasuks.

Püüan alati olla väga sõbralik, samas ka hästi informeeritud.

Viini opereti traditsioon on hääbumas

Miskõidab viini operetis? Viini operett ja klassikaline muusika — see ongi minu maailm.

Viini operetis paelub eelkõige muusika: Lehár, Kálmán, Strauss, hilisemast on Ábrahámí looming tõeliselt haarav.

Kaasaegsetes muusikalavastustes on üks, äärmisel ju-

hul kaks "hitti". Neis operetides on aga seitse-kaheksa suurepärase lugu. Arvan, et heade lugude rohkus on just viini operetide eripära. Viini opereti traditsioon ei tohi surra.

Aga traditsiooni hääbumise oht on olemas?

Praegused viinlased ei ole meie operetist eriti huvitatud. See võib muidugi olla tingitud ka heade lavastajate ja esitajate puudumisest. Kõik läheb allamäge. Ma üritan protsessi nii palju kui võimalik takistada.

Turistid küsivad, milline on tõeline viini operett. Tähendab, midagi on viltu... See on ka põhjus, miks lavastan mitmel pool maailmas, viini opereti neile koju.

Kas Te olete näinud häid viini opereti lavastusi väljaspool Austriat?

Arge, palun, küsige... See on põhjus, miks olen Eestis... Aitan tuua lavale õiget viini operetti.

Milline on stiilipuhas viini operett?

Selle stiili tajumiseks peab vist sündima austerlasena. See nõuab põhjalikke ajaloolisi teadmisi. Oluline on taustatunnetamine: muusika, tegelaskujude olemus nende ajas. Seejärel on absoluutselt vajalik tuua need tänapäeva, muutmata karaktereid ja tolle ajastu omapära.

Laval peab alati midagi juhtuma

Ometi ei vaimustu enam keegi pikkadest lohisevatest muusikalavastustest...

Elame visuaalefektide ajastuse, seega vajab ka publik neid, peab olema põnevust. Väga oluline on tempo, mille säilitamiseks tuleb nii mõnestki stseenist loobuda. Operetid on originaalsid tõe-poolest liiga pikad.

Tegelaskujude olemus peab aga kõigile muutustele vaatamata jääma alati samaks. Vähestel lavastajatel õnnestub kõik need tingimused täita.

Iga lauaja ei sobi operetti. Millele pöörate Teie lauljate valikul tähelepanu?

Lisaks sellele, et inimene peab olema nii hea laulja, näitleja kui tantsija, peab ta olema ka nauditava välimusega ja rõõmsameelne. Kindlasti kannatlik. Lauljale on ju ooper palju lihtsam.

Operetis tuleb olla natuke seksikas, muidugi mitte väljakutsuvalt, vaid elegantselt, ajastust lähtuvalt. Tööatmosfäär peab olema meeldiv, mõnes mõttes paljulubav pingeline, nagu ka etenduses. Laval peab alati midagi juhtuma, ükski etendus pole erand.

Operetis ei saa kedagi ega midagi tõsiselt võtta, see on särav mäng, nali.

Lauljate valikul pean tunnetama, et selles inimeses on neid omadusi võimalik välja tuua.

Teatergi muutub pöördumatult

Viimase aja uurimused on näidanud, et ooper on

teatrižanridest populaarsuse poolest viimasel kohal, operett sellele üsna lähedal. Milles näete põhjust?

Kui inimesel on kodu probleeme, ei taha ta nendega teatris kokku puutuda. Tahtakse näha maailma, kus kõik on hea ja ilus. See toob pigem operetti vaatama. Ooper võib olla väga igav, süngete probleemidega: tapmised, revolutsioonid jne. Ei tohi unustada, et igati ei olegi võimeline nii keerulisest muusikast aru saama.

Kas uurimuste tulemusi võib üldistada ka Austria muusikateatri publikule?

Riikides, kus inimeste elatustase on kõrge, minnakse teatrisse just probleeme otsima. Austrias ja Saksamaal on juba vähemalt kümme aastat hea elu. Sel ajal oli lavastus meelepärane juhul, kui seal käsitleti sõda, roima. Operett ei olnudki nii hinnatud.

Nüüd on pilt muutumas. Inimesed elavad väliselt küll sama hästi, kuid tekkimas on globaalsed probleemid: sõjakolle Jugoslaavias, õhu saastatus... Lõuna- ja ka idamaades rahvastikuarv kasvab, Läänes mitte... Inimesed on hakanud mõistma, et aeg muutub, ja pöördumatult. Muutub ka teater.

Ameeriklastest, šveitslastest, iraanlastest

Tänu tööle olete kokku puutunud väga erinevate muusikateatritega. Kas erinevused on eelkõige traditsioonides või inimestes endis?

Absoluutselt igal pool on probleeme, ilmselt on need

eelkõige tingitud inimestest, kuigi...operetti armastatakse tõesti kõikjal.

Näiteks Tallinna operetrupp on andekas ja õppimisvõimeline.

Ameeriklaste mõttelaad on sootuks enesekeskne: "Me oleme ameeriklased, muusikalide kuningad, teame kõike paremini ega vajagi operetti." Nende puhul pean oma tööstiili täielikult muutma. Ma ei tohi öelda, et see, mida nad hetkel teevad, ei ole hea. Vastupidi.

Ameeriklased toovad kogu opereti 20. sajandisse. Pean väga diplomaatiliselt selgitama, et viini operetis on oluline vanamoodsus. Nende esitus on vormiliselt täiuslik, kuid külm, "hing ei tule kaasa".

Šveitsis on fantastiisid inimesed, tunnen seal ennast nagu maises paradiisis. Šveitslased on väga head organiseerijad, kuid näitlejate-lauljatena lootusetult andetud, ehkki püüdlikud. Hea teater ei sünni vaid suurest soovist ja nii pean sinna tooma solistid alati Austriast.

Teheranis on tõelised "revolutsioonärid"! Inimesed on ülitemperamentsed, ent mitte täpsed. Ühel päeval teevad ühtmoodi, järgmisel hoopis teisiti. Nad küsivad: "Miks pean tegema nii nagu teie tahate, kui olen hoopis teises meeleolus?"

Mõne proovi möödudes suudavad iraanlased end siiski kokku võtta, kuid seegi ei päästa eriti: ka muusikat tajuvad nad eurooplasest erinevalt. Ameeriklasedki tunnevad seda teisiti: nemad on muusikast alati ees, iraanla-

sed aga alati natuke maas. Mõlemaid õigel ajal õigesse kohta tuua on tõeline probleem.

Šveitslased on laval kahjuks alati igavad — ei ole tõelist elu, ei näitlemises, ei hääles. Seda ei ole neisse kuidagi võimalik süstida.

Amatöörteatril pole kunstiga midagi ühist

Olete tegelenud ka pedagoogitööga.

Mõned aastad tagasi õpetasin Austrias ja Saksamaal näitlejaid, kes väisid lava-

Teatergi muutub pöördumatult

Viimase aja uurimused on näidanud, et ooper on

sioonides või inimestes eendis?

Absoluutselt igal pool on probleemid, ilmselt on need

paasta eriti, ka muusikat tajuvad nad eurooplasest erinevalt. Ameeriklasedki tunnevad seda teisiti: nemad on muusikast alati ees, iraanla-

Olete tegelegenud ka pedagoogitööga.

Mõned aastad tagasi õpetasin Austrias ja Saksamaal näitlejaid, kes vajasisid lavatöös ka tantsuoskust. Nüüd aga annan oma teadmisi edasi vaid õpetajatele. Korraldan 3-4 päevast kahe nädalani kestvaid seminare.

Olen koostanud erinevaid õppeprogramme, mille järgi on algajatel tantsupedagoogidel hea töötada. Nad peavad oskama eraldada olulist ebaolulisest. Professionaalid peavad valdama tantsu aluseid, amatöörid aga oskama liikumisest rõõmu tunda.

Mis on amatöör- ja professionaalse muusikateatri olulisim erinevus?

Kõik on erinev, alates põhitõdedest. Vahel tundub, et amatööriteatrit armastatakse enamgi, kuid tegelikult olen kindel, et professionaalse teatri hindajaid on märgatavalt rohkem. Amatööriteatril pole tõelise kunstiga midagi ühist, oluline on vaid meelelahutus.

Ega siis üksnes meelelahutuse pärast saa teatrit armastada. Ja kui mõelda, milline on nende nali tegelikult: *vaata, kui rumal ta on!, vaata, kui kohmakas ja kole ta on!* See ei ole aus nali, selles on midagi ebatervet. Kui publik naerab kellegi vigade ja õnnetuste üle, on tegemist ebaprofessionaalse (isegi ebaetiliselt) atmosfääriga.

Ei vaja kaasaegset kirjandust ja muusikat

Võib öelda, et kasvasite teatris. Kas Teie elus on olnud ka perioode, mil olete otsustanud teatrisse tagasi mitte pöörduda?

Abiellusin 18-aastaselt,

AVIVAR PÄRTELI (Press Studio JV) fotod

minu abikaasa oli filmirežissöör. Tema töö tõttu sõitsime Brasiiliasse. Nii olin teatrist eemal paar-kolm aastat. Minu kui (tol ajal) tantsija, aga ka lihtsalt lava armastava inimese jaoks oli see tohutult pikk, isegi liiga pikk aeg.

Teater tähendab minu jaoks tõelist, täisverelist elu. Kui saan laval töötada, olen tõeliselt õnnelik: alguses tantsija, siis koreograafi ja nüüd lavastajana.

Eraelus olen väga tavaline. Muutun laisaks, igavaks, tagasihoidlikuks, filosoofiliseks.

Millised probleemid muudavad filosoofiliseks?

Miks peaksid vaid probleemid filosoofiliseks muutma? Mõtisklen lihtsalt elu ja loomeinimeste üle. Puutun ju igapäevatoos kokku näitlejate ja lauljatega: nad on naljakad, lapsikud, vahel tõelised intrigaanid.

Selleks, et end teatris hästi tunda, tulebki olla filosoof. Peab kinnitama iseenda: "Suhtu kõigesse rahuli-

kult, nad on lapsed, ära dramatiseeri olukordi, teatrit ei saa võtta reaalsusena..."

Olete rõhutanud, et armastate lugeda. Millist kirjandust eelistate?

Praegu on minu jaoks kõige olulisem erialane, filosoofia- ja psühholoogiaalane kirjandus, keeleõpikud. Heinrich Heine luuletused ka — loen igal õhtul enne uinumist ühe...

Armastan klassikalist kirjandust. Loen tihti piiblit, kuigi ei ole usklik sõna kõige tavalisemas tähenduses.

Kaasaegset kirjandust ma ei vaja. Probleeme, mida lahendatakse neis teostes, minu jaoks ei eksisteeri.

Milline on sel juhul suhe kaasaegsesse muusikasse?

Kaasaegse muusika järele ei tunne ma vajadust. Põhjus on sama, mis kirjanduse puhulgi. Minu jaoks on olulised Haydn, Beethoven, Schubert, Bach. Ja Mozart! Kõik Mozarti teosed on parimad!

MADLI PARTS